

Zabudnutí susedia. VI.

Pozoruhodná životná cesta Karola Wassermanna

Doterajších päť častí seriálu „Zabudnutí susedia“ bolo založených na mojich osobných spomienkach na známych a rodinne blízkych, prežívších holokaust.

Motivovala ma snaha oživiť spomienky na nich. V tejto, šiestej časti seriálu, by som rád zaspomínal na osobnosť, ktorú som osobne nepoznal. S jeho menom som sa ale opakovane stretával a stretávam dodnes. Spreádzala ho povest priam renesančnej osobnosti. Budil vo mne vždy zvedavosť, ako sa mu podarilo zúročiť všetky svoje životné skúsenosti. Ako naplnil svoju stálu túžbu po všestrannom vzdelaní. Banskoštiavnický rodák Karol Wassermann svojim životným osudom prerástol každodennú rutinu štiavnickej židovskej komunity.

Článok by nevznikol, nebyť ochoty Dr. Daniela Harvana, najlepšieho znalca životných osudov Karola Wassermanna na Slovensku, podieľať sa na jeho napísaní.

Karol Wassermann sa narodil 23. októbra 1920 v Banskej Štiavnici. Bol synom Vojtecha a Eugénie Wassermannových a bratom Tibora Wassermanna (narodeného 15. novembra 1922 v Banskej Štiavnici). Karolov otec Vojtech Wassermann uzavrel v novembri 1918 manželstvo s Eugéniou Weissovou z Banskej Štiavnice. Eugénia (Zsenka) bola jednou zo šiestich dcér obchodníka Ignáca Weissu (Weissa), od roku 1882 obyvateľa Banskej Štiavnice. Ignác Weiss bol pravdepodobne synom Mórica Weissu a bratom Jakoba Weissu usadeného v Banskej Hodruši.

Karolov otec, lekárnik Vojtech Wassermann, začiatkom 20. rokov 20. storočia prevzal „Hornú lekárňu“ v Banskej Štiavnici. Viedol ju až do svojej smrti 9. augusta 1929. Keďže jeho synovia neboli plnoletí a ani jeden z nich nemal ukončené lekárske vzdelanie, lekáreň viedla prostredníctvom provizorov ich matka Eugénia. Keď v roku 1938 zomrela, syn Karol nemal ani 18 rokov, Tibor bol o dva roky mladší. Lekáreň, dovtedy sídlia na prízemí Sztankayovského domu, bola v roku 1929 premiestnená do priestorov na prízemí domu Žigmunda Deutscha na hlavnej ulici (dnes priestory pizzerie Svätá Barborka). V roku 1938

Karol zmaturoval, Tibor to z dôvodu politických zmien už nestihol. Vo svojich spomienkach Karol uviedol, že matka bola v čase jeho maturity ranená mŕtvicou a ležala na smrteľnej posteli. Priala si, aby prevzal rodinnú lekárňu. Vtedajšia legislatíva nariadila po ukončení strednej školy povinnú dvojročnú prax v lekárni, po ktorej nasledovalo štúdium na vysokej škole. Karol preto nastúpil do (vlastnej) lekárne, jeho matka medzitým (v októbri 1938) umrela. Po dvoch rokoch, v roku 1940 prax ukončil.

Ešte pred začiatkom druhej svetovej vojny sa snažila Karolova a Tiborova teta Valéria (v tom čase už presťahovaná vo Veľkej Británii) o ich vycestovanie za ňou. Plán sa však nepodarilo zrealizovať. Obaja bratia ostali v Banskej Štiavnici. Karol vypomáhal v židovských domácnostiach, v ktorých už nesmeli byť zamestnané kresťanské pracovné sily, Tibor absolvoval kurz prípravy na vystaňovanie do Izraela. V marci 1941 Karol Wassermann nastúpil do vojenského pracovného útvaru v Černom, neskôr bol v Liptovskom Hrádku, Zohore pri Bratislave a v Lábe. Začiatkom roku 1944 sa zdržiaval v pracovnom stredisku v obci Kostolná pri Trenčíne. Brat Tibor bol na neznámom mieste, pravdepodobne v Užhorode. V roku 1944, v čase vypuknutia SNP, sa Karol vrátil do Banskej Štiavnice. Pôsobil na niekoľkých miestach (Pukanec, Hronská Breznica, Zvolen) ako člen vojenských hliadok. Keď sa chýlilo ku koncu SNP a prechádzalo sa na partizánsky spôsob boja, presunul sa do hôr, skupina prišla až pod Dumbier, do blízkosti kúpeľov Železná, kde bunkrovala. Jej členovia sa rozhodli, že sa rozdelia, viace-

rí išli domov. Karol Wassermann sa cez Hronskú Breznicu vrátil do Banskej Štiavnice. Zakrátko bol prezradený, zatknutý a uväznený. Bol prevezený do zberného tábora v Sereďi a odtiaľ transportovaný do tábora Sachsenhausen-Oranienburg. V Sachsenhausene začiatkom roku 1945 ochorel (pravdepodobne na škvrnatý týfus) a bol prevezený do táborevej nemocnice. Prežil a po obsadení tábora sovietskou armádou, resp. zriadení poľnej nemocnice bol zaradený ako ošetrovateľ tuberkulózneho oddelenia, neskôr ako lekárnik.

Po ukončení vojny sa Karol Wassermann vrátil do Československa. Z Prahy chcel ísť na Slovensko, dokončiť vysokoškolské štúdium farmácie a zistiť, čo sa stalo s jeho bratom Tiborom. Odcestoval do Banskej Štiavnice, kde sa mu podarilo nájsť ukryté dokumenty a tiež sa dozvedel, že jeho brat je mŕtvy. Vrátil sa do Prahy a pokračoval v štúdiu farmácie, v roku 1946 štúdium začaté ešte pred vojnou ukončil. Ponuku od tety, aby vycestoval do Veľkej Británie odmietol, chcel ostať v Československu. V roku 1947 ako lekárnik nastúpil na svoje prvé miesto, do Lysey nad Labem. V roku 1949 sa oženil, manželstvo bolo bezdetné. Z Lysey nad Labem išiel Karol do Prahy, kde pracoval v lekárni v Jindřišskej a neskôr v Hyberskej ulici. Bol však nespokojný so svojim zamestnaním a rozhodol sa, že bude študovať dejiny umenia. Zapísal sa na Filozofickú fakultu Karlovej univerzity, kde ako mimoriadny poslucháč absolvoval štúdium, z ktorého však diplom nedostal (s odôvodnením, že robotnícka trieda mu nebude financovať dva diplomy). Okrem štúdia dejín umenia sa zdokonalil vo francúzštine, ovládal nemčinu, začal sa učiť anglicky a taliansky. Okolo roku 1963 sa zoznámil s režisérom Janom Grossmanom z divadla Na zábradlí a dostal sa do styku s neskôrším prezidentom Václavom Havelom a ľuďmi v jeho okolí. Osobne spoznal umelcov pôsobiacich v Prahe, zároveň nakupoval v ateliéroch obrazy, sklo, moderné umenie. Vo svojich spomienkach uviedol, že toto „patrónstvo“ asi zdedil po svojom otcovi. História, umenie a divadlo sa stali jeho koníčkami. Vo voľnom čase tiež študoval v židov-

skom múzeu v Prahe a angažoval sa v pražskej židovskej komunite. V sedemdesiatych rokoch bol lekárnikom v lekárni v Oldřichovej ulici. V roku 1990 bol v tom čase už dôchodca Karol Wassermann, alias Kopel ben Baruch, zvolený za predsedu Židovskej náboženskej obce v Prahe. V nových politických a spoločenských podmienkach položil základy pre budúci vývoj pražskej židovskej komunity. Za jeho predsedníctva sa začala reštitúcia majetku židovskej obce, zaslúžil sa o založenie spoločnosti Matana, ktorá sa stará o majetok Pražskej židovskej obce, tiež o otvorenie domova dôchodcov Charlesa Jordana a s veľkým nasadením sa venoval zabezpečeniu nákladnej obnovy Nového židovského cintorína v Prahe. Patril tiež k zakladateľom a čelným predstaviteľom Spoločnosti kresťanů a Židů a svojím postojom prispieval k budovaniu kresťansko-židovského dialógu. V novembri 1993 PhMr. Karol Wassermann zomrel. Bol pochovaný na Novom židovskom cintoríne v Prahe. (Podrobnejšie: SIDON, Karel. PhMr. Karol Wassermann (23.10.1920 – 15.11.1993). In: Věstník ŽNO. 1993, roč. 55, č.12, s. 3).

Článok je výberom z textu štúdie uverejnenej v zborníku prednášok z 23. sympózia z dejín farmácie: HARVAN, Daniel. Životná cesta lekárnika Karola Wassermanna naprieč Československom. In: BARTUNEK, Anton – SENČEK, Richard (eds.). Zborník prednášok z 23. sympózia z dejín farmácie konaného pri príležitosti 100. výročia vzniku Československa v Trenčíne. Banská Bystrica: Amtheon, s.r.o., pre Košice: Univerzita veterinárskeho lekárstva a farmácie v Košiciach. 2020, s. 118-129. ISBN 978-80-89880-03-4.

Autori ďakujú českým historikom, pánom Františkovi Bányaimu a Martinovi Šmokovi, ako aj pani Alici Marxovej, za cenné údaje k tomuto článku.

Fotografia: Karol Wassermann s Ladislavom a Helenou Šušickými. Luhačovice 1949. Archív Marianny Rybeckej.

Článok je uverejnený pri príležitosti 105. výročia narodenia Karola Wassermanna.

**Daniel Harvan
& Peter Gemeiner**